

บทที่ 6

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การเปิดพื้นที่ทำบุญของอนัมนิกายในกรุงเทพฯ ได้ข้อสรุป ดังนี้

1. มิติทางประวัติศาสตร์ ลัทธิอนัมนิกายเป็นลัทธิหนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งกำเนิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสืบสานต่อกันมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ทำการสร้างวัดญวน โดยเริ่มใช้ชื่ออนัมนิกายในสมัยรัชกาลที่ 3 อีกทั้งปรับเครื่องนุ่งห่มพระเพื่อเป็นอัตลักษณ์ของพระอนัมนิกายโดยให้อยู่ระหว่างพระจีนนิกายกับพระไทยฝ่ายหินยานในสมัยรัชกาลที่ 4 พระญวนได้พยายามปฏิบัติตนในด้านการสวดมนต์ให้เป็นภาษาญวนหรือภาษาเวียดนามแม้ว่ารากฐานของคำสวดมนต์และต้นแบบของศาสนาจะมาจากจีนนิกาย ความเป็นชาตินิยมในความเป็นญวนได้ถ่ายทอดมาในบทสวดสำหรับความระลึกความเป็นชาวญวน

จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ชาวญวนลี้ภัยทางการเมืองมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารราชอาณาจักรสยามและได้รับพระราชานุญาตให้สร้างวัดญวนหรือวัดอนัมนิกายได้ โดยเริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ย่านคนจีนขยายตัวไปสู่พื้นที่ซึ่งชาวญวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ซึ่งได้รับพระราชานุญาตอาทิ บ้านญวน (ญวนสามเสน) ญวนสะพานขาว ญวนบางโพ ญวนกาดญวนบุรี ญวนจันทบุรี สืบต่อกันมา ด้วยพระสงฆ์อนัมนิกายได้อุทิศตนเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอย่างเคร่งครัดและสอดคล้องกับความมั่นคงของประเทศและได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ไทยให้ก่อตั้งวัดญวนพร้อมพระราชทานนามขอวัดให้เป็นชื่อภาษาไทยจากการศึกษาในตำนานพระญวน พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวถึงในบางตอนว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 พระญวนเคยปฏิสนธิธรรมาภิบาลกับพระมหากษัตริย์ไทยและได้รับคำชื่นชมว่าเป็นพระที่มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสตร์ประจำชาติของคนไทย

จากความต่อเนื่องในด้านประวัติศาสตร์ซึ่งสร้างความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างคนไทย คนไทยเชื้อสายจีนและคนญวนที่นับถือลัทธิอนัมนิกายในการบูชาพระรัตนตรัยและการนำบุญมาให้กับการใช้ชีวิต ซึ่งศาสนาที่ให้การอุปถัมภ์การปกครองย่อมเป็นที่มาความร่มเย็นเป็นสุข ความกลมกลืนในด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงเป็นที่มาของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของลัทธิมหายานฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย

2. มิติทางวัฒนธรรม ลัทธิอนัมนิกายเป็นศาสนาพุทธฝ่ายมหายานที่ให้ความสำคัญในการปฏิบัติบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อการสืบสานพระพุทธศาสนา โดยที่การปฏิบัติบูชาของพระญวนจะเรียบง่ายซึ่งชาวพุทธทั้งหลายศาสนาร่วมปฏิบัติบูชาได้

ศาสนาพิธีของอนัมนิกายให้ความสำคัญกิจกรรมมงคลและอวมงคล ซึ่งสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนทั่วไป

งานมงคล จะทำการเจริญพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล เช่น วันตรุษจีน งานทำบุญปีใหม่ พิธีเคารพบูชาระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์

งานอวมงคล งานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้สร้างดวงวิญญาณของผู้ที่ตั้งใจอุทิศ เช่น เทศกาล วันเซ็งเม้ง พิธีเซ่นข้าว เฝากระดาช พิธีทิ้งกระจาด

พิธีกรรมที่ปรากฏในศาสนาพิธีของอนัมนิกายล้วนแต่ได้นำความสุขมาสู่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันที่สัมพันธ์กับการแสดงความกตัญญูตเวที การสอนให้มนุษย์ผู้ร่วมกับธรรมชาติ ตามแบบวิถีชีวิตของลัทธิเต๋า และการสอนให้ไม่เบียดเบียนผู้อื่นพร้อมการมีจิตใจที่งดงามในการแบ่งปันการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสรรพสิ่งระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ

3. มิติทางศาสนา ลัทธิอนัมนิกายมีจุดเด่นในการบูชาพระพุทธเจ้าหลายองค์ และองค์พระโพธิสัตว์พร้อมเทพและองค์เซียน ซึ่งหมายถึง ความดีงามทั้งปวงของผู้ปฏิบัติธรรมและประกอบคุณงามความดีจะมีพลังบุญแผ่มายังมนุษย์และช่วยเหลือมนุษย์ได้อย่างประจักษ์

การอภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับความสอดคล้องกับทฤษฎี

ปัจจัยที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของอนัมนิกายในประเทศไทย ประกอบด้วย

1. มีผู้อุปถัมภ์ ซึ่งในประวัติศาสตร์ไทยจะพบว่า มีขุนนางจีนและพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ในการสร้างวัดทุกแห่งร่วมกับการสร้างพระพุทธรูปถวายประจำวัด อาทิ วัดกุศลสมาคร ผู้อุปถัมภ์นามว่า พระเจริณราชชน (เท่งเลาหเศรษฐี) เป็นต้น
2. การปฏิบัติของวัดอนัมนิกายเป็นไปตามระเบียบของกฎหมายบ้านเมืองในการขอพระราชทานอนุญาต การรับพัดยศ การได้รับพระสมณศักดิ์ การจัดประเพณีพิธีกรรมที่สอดคล้องกับพิธีกรรมของชาวพุทธ อาทิ การทำบุญเวียนเทียน การให้ทานแก่ผู้ยากไร้
3. การนำพิธีกรรมที่หลอมรวมความเป็นสิริมงคลให้กับชาวพุทธ นับตั้งแต่
 - 3.1 การนับถือองค์พระพุทธเจ้าและพระสาวก ซึ่งมีก่อให้เกิดความแปลกแยกในการเคารพบูชาและการปฏิบัติบูชาที่เป็นที่พึงของมนุษย์ได้อย่างรวดเร็ว การบูชาพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ เทพและเซียน ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทุกรูปทุกนามต่างมีความประสงค์ดี การช่วยเหลือให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข

3.2 การนำคำสอนของลัทธิเต๋ามาผสมผสานกับวิถีแห่งพุทธและการฝึกจิตมนุษย์ให้พ้นจากความโลภ โกรธ หลง การไม่ยึดติดในตัวตน อีกทั้งการประกอบพิธีกรรมที่นำความเป็นสามัคคีธรรมมาสู่การใช้ชีวิต การจัดพิธีสะเดาะเคราะห์และการบูชาดาวเพื่อให้มนุษย์กับธรรมชาติใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปในด้านการพัฒนามนุษย์และด้านเศรษฐกิจ ผลจากการระดมความคิดเห็นในการวิเคราะห์อนัมนิกายในปัจจุบัน จากความเห็นของกลุ่มพระสงฆ์ ผู้ที่ใกล้ชิดกับการจัดกิจกรรมของอนัมนิกาย (10 มีนาคม 2557 ณ วัดกุศลสมาคร) ได้พบในจุดแข็ง โอกาส จุดอ่อนและภัยคุกคามอนัมนิกาย

1. จุดแข็งของอนัมนิกาย การเผยแผ่อนัมนิกายมีการปรากฏตัวในสังคมโลก ซึ่งในยุคโลกาภิวัตน์การติดต่อเชื่อมโยงเพื่อเป็นการเยี่ยมเยียนของพระอนัมนิกายปรากฏอยู่ในสังคมเอเชียในประเทศไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ไต้หวัน มาเลเซีย และในพื้นที่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่จะมีการสร้างวัดอนัมนิกาย นอกจากนี้ในประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดกว้างในการให้เสรีภาพประชาชนในการรับนับถือศาสนา อีกทั้งมีความเจริญก้าวหน้าในการจัดการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหิดล วิชาศาสนาเปรียบเทียบซึ่งพระสงฆ์อัครนิกายจากประเทศ
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาศึกษาในประเทศไทย

2. โอกาสในการสืบสานอัครนิกาย นับตั้งแต่วัดอัครนิกายจัดบวชสามเณรอุดรธรรมาตั้งแต่ปี
พ.ศ. 2530 มาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นผลดีแก่การสืบสานลัทธิอัครนิกายในสังคมไทย อีกทั้งเครือข่าย
ของอัครนิกายใน 19 แห่งได้สานต่ออัครนิกาย จากความมุ่งมั่นของสามเณรอัครนิกายบวชเรียน
ศึกษาจนเป็นพระภิกษุพร้อมเข้าศึกษาต่อในระดับสูงซึ่งพระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาและยังคงดำรง
ความเป็นพระภิกษุได้นำความรู้ อัครนิกายเผยแพร่ทางสื่อวิทยุดังเช่น วัดญวนบางม่วง จังหวัด
นครปฐม เป็นแบบอย่างและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ

3. จุดอ่อนของอัครนิกาย อัครนิกายให้ความสำคัญในการปฏิบัติบูชาที่มีได้สร้างวัดอุ้มงคล
และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทางโทรทัศน์และผู้อุปถัมภ์ รายได้ของอัครนิกายเพื่อการทำนุบำรุง
ศาสนาจากการทำบุญในงานประเพณีประจำปี และค่าใช้จ่ายที่ของวัดเป็นพื้นที่เช่าจอตระกูลอื่น ซึ่ง
ในวันที่มีได้จัดงานบุญประเพณีวัดอัครนิกายจะเป็นพื้นที่จอตระกูลอื่นทำให้บรรยากาศความสวยงาม
และสูญเสียบรรยากาศของวัดที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตสถาน

นอกจากนี้การเปิดวัดเป็นพื้นที่จอตระกูลอื่นเช่น วัดกุศลสมาคร วัดญวนสะพานขาว วัดญวน
ตลาดน้อย ได้บดบังทัศนียภาพของวัด ซึ่งทำให้มีผู้เข้าไปทำบุญค่อนข้างน้อย และในบางวัดเช่น วัด
ญวนสะพานขาวขาดความปลอดภัย พระอุโบสถต้องปิดกั้นการถูกผู้ไม่หวังดีเข้าไปขโมยของในพระ
อุโบสถ

วัดญวนไม่เน้นการประชาสัมพันธ์ ในวัดที่มีพระแห่ง หมายถึง การเก็บศพพระเกจิอาจารย์
เช่น วัดญวนตลาดน้อย และวัดญวนสะพานขาว โดยเฉพาะวัดญวนสะพานขาวมีพระอาจารย์ชาวเอ็ง
พระที่เคยมีค่าเล่าถือว่า ถอดวิญญานได้และมีความรู้ด้านโหราศาสตร์อย่างลึกลับ แต่วัดขาดการนำ
จุดเด่นมาเป็นจุดขายในการเชื่อมโยงความรู้โหราศาสตร์เพื่อนำมาเป็นศาสตร์ให้กับผู้คนที่สนใจ

4. ภัยคุกคาม ในลัทธิอัครนิกายมีจุดอ่อนในด้านการขาดการประชาสัมพันธ์จึงส่งผลให้ไม่เป็น
ที่แพร่หลาย วัดอัครนิกายเฉพาะในพื้นที่ของชาวไทยเชื้อสายญวน และชาวจีนนำไปเผยแพร่ เช่น วัด
ญวนในจังหวัดอุดรธานีมีชมรมชาวเวียดนามให้การสนับสนุน วัดถาวราราม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา มีชาวจีนให้ความสนับสนุน

ในปัจจุบันวัดญวน 19 แห่ง มีพระภิกษุจำนวนรวม 250 รูป และพระภิกษุที่สูงอายุ ดังเช่น
เจ้าคณะใหญ่อัครนิกายจะเป็นองค์ประธานของอัครนิกาย ท่านได้สร้างบารมีบุญไว้ในทำให้
การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม 3 แห่ง ในประเทศไทย แต่ยังไม่ปรากฏนามของพระภิกษุอัครนิกาย
ที่มีความโดดเด่นในการนำอัครนิกายให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกดั่งกิจวัตรของเจ้า
อวาสหลวงปู่ ภัยคุกคามอัครนิกายในด้านการนำคนมาบวชเป็นสามเณรและการต่อยอดในการเป็น
พระภิกษุท่ามกลางวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันมุ่งหวังอาชีพทางโลกโดยขาดการมองถึงการสืบสาน
ทางธรรม

แม้ว่าในอัครนิกายจะมีการหารายได้พิเศษจากการทำบุญสดกตังค์ให้กับพระภิกษุอัครนิกาย
นิกาย โดยจัดเป็นหมู่คณะได้รับงานจากภายนอกและนิมนต์พระภิกษุอัครนิกายไปสวดมนต์พระอัครนิกาย
นิกายจึงเป็นพระที่รู้จักเฉพาะในกลุ่มชาวจีนที่มีฐานะดี ในขณะที่วัดพยายามให้โอกาสเด็กชายที่อยู่ใน
ฐานะยากลำบากให้ได้โอกาสทางการศึกษา ในยุคนี้อัครนิกายจะต้องเป็นลัทธิศาสนาที่น่าขนลุกกลาง

ในสังคมไทยเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการปิดพื้นที่ทำบุญอนันนิกายให้ขยายตัวออกไปมากกว่า 19 จังหวัด ด้วยกิจกรรมบุญและการนำสื่อทุกรูปแบบมาจัดรายการโทรทัศน์ การผลิตรายการวิทยุ การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

การศึกษาเปิดพื้นที่ทำบุญอนันนิกายในกรุงเทพมหานครวัดอนันนิกายได้พบรูปแบบการทำบุญ 2 รูปแบบ

1. การบริหารวัดและการใช้หลักสามัคคีธรรมในการรวมตัวของวัดอนันนิกาย โดยใช้หลัก 4 ร่วม

ร่วมคิด ในหมู่พระสงฆ์เพื่อเตรียมจัดงานบุญประเพณีในรอบปี

ร่วมทำ เมื่อมีกิจกรรมบุญวัดในกรุงเทพฯ และปริมณฑลจะจัดส่งพระภิกษุสงฆ์มาร่วมงาน

ร่วมประสาน วัดจะรับกิจนิมนต์และนำพระสงฆ์อนันนิกายจากวัดอื่น ๆ ไปร่วมกิจกรรม

บุญ โดยเฉพาะการทำบุญงเด็ก ซึ่งเป็นการจัดหารายได้ให้กับพระภิกษุ

ร่วมประชาสัมพันธ์ วัดทุกวัดจะจัดงานบุญประเพณีและกำหนดพิธีบุญเสริมสิริมงคลใน

ลักษณะการช่วยเหลือกันให้ทุกวัดได้จัดกิจกรรมบุญประเพณีโดยมีผู้ไปทำบุญหมุนเวียนได้ทุกวัด

2. รูปแบบการเปลี่ยนรูปแบบการทำบุญให้เห็นผลเชิงประจักษ์ โดยการนำรูปแบบการทำบุญให้แก่นักในพิธีสะเดาะเคราะห์ งานบูชาดาว ในรูปแบบของการทำบุญให้กับครอบครัว การทำบุญที่สามารถสื่อถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งพุทธศาสนาเถรวาท และลัทธิขงจื้อ การมองเห็นพลังบุญจากการปฏิบัติบูชาโดยให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาดลบันดาลให้กับมนุษย์ ภายใต้จิตสำนึกให้มนุษย์เคารพในความเป็นธรรมชาติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ผลการศึกษาในเรื่องนี้สัมพันธ์กับแนวคิดของ V. Tuner และ Geetz โดยแนวคิดของ Grtzmองว่าพิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมและการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกับความขัดแย้งภายในโครงสร้างทางสังคมของพิธีกรรมเช่นเดียวกับแนวคิดของ V. Tuner Tunerซึ่งมีความเห็นว่าความชัดเจนในพิธีกรรมที่มีผลต่อมนทัศน์ของความจริงที่ปรากฏอันเป็นเป้าหมายของพิธีกรรมจะเป็นแรงผลักดันการมีส่วนร่วมในการทำบุญ การสืบทอดทางวัฒนธรรม สืบสานไปสู่ปัจเจกชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง แนวคิดทั้งหมดสอดคล้องกับความเห็นของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม เอกวิทย์ ณ ถกลาง เกี่ยวกับพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ของวัดในฐานะพุทธสถาน พื้นที่ของวัดจึงสัมพันธ์กับจักรวาลซึ่งความเป็นไสยศาสตร์กับศาสนาได้มีความเชื่อมโยงในการปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนไทย การศึกษาในเรื่องนี้สัมพันธ์กับงานวิจัยของ ยุทธนา วรณพิติกุล (2541) ศึกษาเรื่องพิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้ กรณีศึกษาชาวจีนในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537) บทความเรื่องลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมว่ารูปแบบของพิธีกรรมทำให้มองเห็นผู้หญิงมีฐานะเป็นผู้นำ งานพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนา กรณีศึกษาวัดมังกรกมลาวาส กรุงเทพมหานคร เชาวฤทธิ์ เรื่องปราชญ์ ได้โดยศึกษาเรื่องความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อมร บุญต่อ (2546) ศึกษาเรื่องการศึกษาโครงสร้างอำนาจของชุมชนในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนราชผาดิการามทับทิมรวมใจ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2552) ศึกษาเรื่องวิถีชีวิตของชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อรุมา แก่นแก้ว (2550) ศึกษาเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมวัดฤๅและวิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วิวัฒน์ชัย บุญญาพงษ์ (2544) อุทิศ

จึงนิพนธ์สกุล (2538) ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการเศรษฐกิจวัดไทย (พ.ศ. 2325 – 2475) อานันท์ กาญจนพันธ์ (2542) ศึกษาเรื่องพิธีไหว้ผีเมืองและอำนาจรัฐในล้านนา

ข้อเสนอแนะ

อนัมนิกายเป็นลัทธิศาสนาหนึ่งที่สืบทอดในราชอาณาจักรไทยมากกว่า 200 ปี โดยใช้พิธีกรรมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การปรับพิธีกรรมต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองโดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบเพื่อการเชิญชวนผู้คนให้เข้ามาทำบุญร่วมกับในปัจจุบันอนัมนิกายได้ส่งเสริม การสร้างคนในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทั่วประเทศในการสร้างคนดีสู่สังคมสืบไป เนื่องจากอนัมนิกายเป็นลัทธิทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญในหลักการพัฒนาจิตใจขั้นสูงสุดให้มนุษย์ใช้หลักเมตตาธรรม และนำความเมตตาเผยแพร่ไปยังผู้ยากไร้ นับว่าเป็นความสูงส่งทางจิตใจ แต่ในโลกปัจจุบันผู้ที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมจัดเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง คนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนการทำบุญด้วยปัจจัยที่จะนำไปสู่การทำนุบำรุงวัดและศาสนาได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุที่วัดอนัมนิกายในกรุงเทพฯ จึงมีความจำเป็นในการออกแบบการอนุโมทนาบุญ โดยให้มีกลุ่มคนระดับกลางเข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัยคราวต่อไป

เมื่ออนัมนิกายเป็นลัทธิที่สัมพันธ์กับชาวนานและประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม การศึกษาความร่วมมือในการพัฒนาอนัมนิกายระหว่างไทยกับเวียดนามจึงเป็นเรื่องที่จะจรรโลงอนัมนิกายสู่สังคมโลก